

**LOYIHA METODI MEDIA TA'LIMNING SINFDAN TASHQARI SHAKLI
SIFATIDA**

Sultonov D. Q.
Assistant, Ajiniyoz nomidagi NDPI

Annotatsiya

Ushbu maqolada sinfda media ta'limning tashkiliy shakllari yoritilgan. Jumladan, mediata'limning loyiha usuli kabi sinfdan tashqari shakllariga tavsif berilgan, individual loyihalar, bir predmetli, fanlararo va ijodiy loyihalar tavsiflari berilgan. Dizayn bosqichlariga e'tibor qaratiladi. Maqolada ushbu usullarning har birining didaktik imkoniyatlari va qo'llash sohalari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Media ta'lim, darsdan tashqari shakl, loyiha, individuallik, bir predmetli, fanlararo, tamoyillar, natija, faoliyat, integratsiya.

Introduction

Ushbu maqola sinfda media ta'limning tashkiliy shakllarini o'rganadi. Media ta'limning sinfdan tashqari shakli "loyiha usuli" asosan tavsiflanadi. Ma'lumki, darsdagi tashkiliy shakllar sinf-dars tizimida frontal, guruh va individual shakllardir. Maqolada ushbu usullarning har birining didaktik imkoniyatlari va qo'llash sohalari ko'rib chiqiladi.

Loyiha usuli. Loyihaning o'quv faoliyati shakli sifatidagi o'ziga xosligi shundaki, u:

- 1) jarayonga emas, balki natijaga qaratilgan, shuning uchun ishni o'rtada yakunlab bo'lmaydi, chunki yakuniy mahsulot baholanadi, bu talaba tomonidan olingan yangi bilim yoki faoliyat tajribasi;
- 2) faoliyatning turli turlarini o'z ichiga oladi: natijani aniqlash, uni olish uchun g'oyalarni shakllantirish, ish rejasini tuzish, ma'lumot bilan ishlash, odamlar bilan ishlash, olingan materiallarni tahlil qilish; shu bilan birga, loyiha faoliyatining barcha tarkibiy qismlari maqsad bilan birlashtirilgan;
- 3) amaliy faoliyat (va nafaqat uni modellashtirish); bunda amaliyot o'quvchining dunyoqarashini shakllantirish bilan bevosita bog'liq bo'lgan tizimni tashkil etuvchi omil hisoblanadi;
- 4) o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradigan o'yin elementlaridan faol foydalanishga asoslangan.

Loyiha ishining asosiy printsiplari o'qituvchi va talabalarning ish mavzusini shakllantirish, hal qilinishi kerak bo'lgan vazifalarni belgilash, ish rejasini ishlab chiqish, ishning yakuniy bosqichlarini kuzatish va olingan natijalarni baholash bo'yicha birgalikdagi faoliyatidir. Uning samaradorligi, bir tomondan, o'qituvchining mavzuni belgilashda, ish jarayonini tashkil etishda va ishning o'zini yakunlashda o'quvchilar tomonidan qilingan tanlovni qanchalik hurmat qilishiga bog'liq. Boshqa tomondan, talabalar o'zlari tanlagan tanlovlar va yakuniy natijaga erishilgunga qadar o'zlarining ish rejasiga rioya qilishlari uchun to'liq javobgardirlar.

Shu bilan birga, talaba oxir-oqibat qanday natijaga erishishi haqida etarlicha aniq tasavvurga ega emasligi sababli mavzu yoki tadqiqot usulini tanlashning asosli usulini bilmasligi mumkin. Loyiha ishining yakuniy mahsuloti yozma hisobot, maqola, qog'oz, kino, taqdimot, ko'rgazma yoki boshqa shaklda taqdim etilishi mumkin. Ishning asosiy maqsadi talabalarning yangi bilimlarni egallashi va uni rivojlantirishi ekanligini hisobga olib, ish natijasi boshqalar tomonidan ham baholanishi mumkin bo'lgan tarzda taqdim etilishi kerak. Yakuniy mahsulotda muammolarning tavsifi, ularning xususiyatlari va ularni hal qilish bo'yicha turli nuqtai nazarlar bo'lishi mumkin.

Kognitiv faoliyatni faollashtirish imkoniyati ham loyiha usulining kontseptsiyasiga kiritilgan. Bu usul talaba-yoshlarni zarur ma'lumotlarni izlash, uni tanqidiy va ijodiy idrok etish, amaliyotda qo'llash orqali bilimlarni yangilash jarayonida faol ishtirok etishi uchun old shart-sharoitlar yaratadi. Umumiy ta'lim ko'nikmalarini rivojlantirish vazifasi talabalarning muayyan o'quv muammosini hal qilishda mustaqil harakat qilish usullarini o'zlashtirish, maqsadli intellektual va amaliy faoliyat ko'nikmalari va ko'nikmalarini rivojlantirish asosida loyiha faoliyati jarayonida hal qilinadi.

So'nggi paytlarda individual loyihalar o'z ahamiyatini yo'qotib, loyiha faoliyatining guruh turlariga o'z o'rnini bosmoqda. Bu, birinchi navbatda, guruh loyihalari bizga mehnat bozorida eng ko'p talab qilinadigan va har qanday faoliyat sohasida zarur bo'lgan kommunikatsiya loyihalarini shakllantirish imkonini berishi bilan izohlanadi.

Bitta o'quv predmeti doirasida tadqiqot olib borishni o'z ichiga olgan yagona mavzuli loyihalardan o'qitishning dastlabki bosqichlarida foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Fanlararo loyihalar bir mavzuli loyihalarga qaraganda ko'proq vaqt talab qiladi va dars vaqtidan tashqari bajariladi.

Turli bilim sohalarini integratsiyalash elementlarini o'z ichiga olgan yanada murakkab kompleks o'rganish bo'lgan fanlararo ish bir predmetli tadqiqotlar doirasida oldingi tajribaga asoslangan bo'lishi kerak.

Qisqa muddatli loyihalar (mini-loyihalar) odatda bitta o'quv predmeti doirasida amalga oshiriladi, individual yoki guruhli bo'lishi mumkin va bir necha soat dars vaqtini oladi. Bunday loyihalar ta'lim muammolarini doimiy ravishda ishlab chiqish va boshlang'ich loyiha ish ko'nikmalarini o'zlashtirish uchun ishlatiladi.

O'rta muddatli va uzoq muddatli loyihalar odatda kurslararo muhim ta'lim muammolarini o'rganish uchun ishlatiladi. Bunday loyihalarni guruhlarda amalga oshirish maqsadga muvofiqdir.

Axborot loyihalari muayyan ta'lim muammosi bo'yicha ma'lumotlarni to'plash, qayta ishlash va tahlil qilishga qaratilgan. Loyihaning ushbu turi maktab o'quvchilarida ma'lumotni izlash, uni umumlashtirish, tartiblash, tizimlashtirish va tezislar, maqolalar, hisobotlar, mantiqiy diagrammalar, jadvallar, grafiklar, fotosuratlar va videolar ko'rinishida taqdim etish ko'nikma va malakalarini shakllantirishga qaratilgan.

Ilmiy-tadqiqot loyihalari doirasida real ilmiy tadqiqot vaziyati modellashiriladi, uning nazariyasi va tuzilishidan foydalaniladi. Bunday ish muammoni va undan kelib chiqadigan tadqiqot vazifalarini aniqlash, tadqiqot maqsadi, ob'ekti va predmetini aniqlash, farazni ilgari surish va maqsadlardagi qoidalarni batafsil bayon qilish, tadqiqot usullarini asosli tanlash, har

xil turdagi eksperimentlar o'tkazish, olingan ma'lumotlarni chuqur tushunish va qo'yilgan vazifalarga muvofiq xulosalarni shakllantirish asosida amalga oshiriladi. Bunday tadqiqot natijasi hisobot, nashr, loyiha tanlovida ishtirok etishi mumkin.

Ijodiy loyihalar ham o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, o'quvchilarda ijodiy qobiliyatlarni shakllantirish va rivojlantirish uchun sharoit yaratadi. Bunday loyihaning o'ziga xos xususiyati natijalarni taqdim etish shaklidir: maktab ta'tiliga stseneriy tayyorlash, gazeta nashr etish, radio dasturini tayyorlash, videofilm olish, ko'rgazma dizayni va boshqalar.

Amaliyotga yo'naltirilgan loyihani amalga oshirish loyiha ishtirokchilarining o'zlari va boshqa odamlar tomonidan amalda qo'llanilishi mumkin bo'lgan ijtimoiy ahamiyatga ega mahsulotni yaratish zarurati bilan bog'liq. Bunday loyihaning natijasi haqiqiy hayot muammolari bo'yicha aniq tavsiyalar ishlab chiqish, yordamchi vositalarni, shu jumladan ta'lim vositalarini yaratish bo'lishi mumkin (jurnal va gazeta maqolalari katalogini yaratish, ularning tasnifi, texnik vositalar bilan ishlash) va hokazo.

Shuni ta'kidlash kerakki, haqiqatda talabalarning loyiha ishi ko'pincha turli turdagi loyihalarning xususiyatlarini birlashtirgan birlashtirilgan xarakterga ega.

Tuzilishi nuqtai nazaridan, loyiha faoliyati o'zaro bog'liq bo'lgan bosqichlarning ko'p bosqichli tizimidir. Har qanday turdagi loyiha ustida ishlash to'rtta asosiy bosqichni o'z ichiga oladi:

- 1) tayyorgarlik bosqichi;
- 2) rejalashtirish bosqichi;
- 3) tashkiliy-tadqiqot bosqichi;
- 4) olingan natijalarni taqdim etish bosqichi (yakuniy).

Tayyorgarlik bosqichida loyiha guruhi tuziladi; ilmiy rahbarlarni tanlash; loyiha ishi mavzusini tanlash va shakllantirish; loyihaning gipotezasini, maqsad va vazifalarini shakllantirish; tadqiqot usullarini asoslash; tadqiqot tuzilmasini ishlab chiqish; mavzu bo'yicha manbalar va adabiyotlarni o'rganish.

Rejalashtirish bosqichi mavzuning dolzarbligini hisobga olgan holda loyiha g'oyasini takomillashtirishni o'z ichiga oladi; natijalarni va ularni taqdim etish muddatlarini belgilash; ta'lim vazifalarini shakllantirish va taqsimlash va ularni hal qilish muddatlarini belgilash.

Tashkiliy va tadqiqot bosqichi loyihani amalga oshirishning markaziy bosqichidir. Bu erda loyihalash ishlarini bajarish ketma-ketligi aniqlanadi; aniq vazifalarni taqsimlash; ma'lumotlarni yig'ish va qayta ishlash; xulosalar tayyorlash; tadqiqot natijalarini taqdim etish va hisobot tayyorlash.

Natijalarni taqdim etish bosqichi yakuniy hisoblanadi. U natijalar taqdimotini tayyorlashni ifodalaydi; loyiha ishining ommaviy taqdimoti; loyiha davrida amalga oshirilgan ishlarni tahlil qilish; umuman loyiha guruhining va uning har bir a'zosining ishini baholash.

Umumta'lim muassasasida bajarish eng qiyin loyihalardan biri bu video loyihadir, chunki u har doim ko'p tarmoqli bo'lib, turli xil bilim sohaları, shu jumladan maktabda o'quv fanlari shaklida taqdim etilmaydigan bilim va ko'nikmalarni birlashtirishni talab qiladi. Integratsiyalashgan va ixtisoslashtirilgan media-ta'lim uchun video-loyihalarning alohida didaktik ahamiyati ham shunda. Qanday bo'lmasin, video loyihalarni o'quv faoliyatining bir turi sifatida qo'llash tushdan keyin talabalarning bilim va qidiruv ishlarini faol davom ettirishni

nazarda tutadi. Ushbu faoliyatni tashkil etish ilmiy ishni tashkil etishga yaqin bo'lib, ilmiy asoslashni va ko'proq o'quv maslahatchilari va ilmiy rahbarlarni jalb qilishni talab qiladi.

Videoloyihalardan eng qiziqarli va asosli foydalanish fanlarning gumanitar siklida (birinchi navbatda jahon badiiy madaniyati, adabiyoti, tarixi) va fanlararo integratsiya sohalarida ko'rinadi. Ular turli janrlarda taqdim etilishi mumkin: videofilmlar, hujjatli eskizlar, kliplar, reklama roliklari, teleko'rsatuvlar. Video jihozlarining mavjudligi va mumkin bo'lgan mavzularning ko'pligi ushbu turdagi loyihalarni juda jozibali qiladi.

Videofilm shunchaki televidenie hikoyasi yoki bajarilgan ishlar haqida hisobot emas. Avvalo, bu ekrandagi tasvirni yaratishdir. Shuning uchun o'quvchilarni bunday faoliyatga alohida tayyorlash kerak. Ta'lim muassasasi o'quvchiga videoloyiha ustida ishlashda haqiqiy yordam ko'rsatishning biron bir usuli bormi? Kimdir unga ssenariy yozish, video suratga olishni tashkil qilish, ovoqli matnni tahrirlash, yozish va tahrirlash bo'yicha maslahat bera oladimi? Ushbu masalalar bo'yicha adabiyotlar bormi va talabalar uchun qanchalik tushunarli? O'qituvchi boshidanoq talabalarga o'z ishlarini rejalashtirish va malakali taqdimot yaratish imkonini beradigan bo'lajak video loyihalarni baholash mezonlarini bera oladimi?

Ijodiy video loyihalar ustida ishlash haqiqatan ham juda qiyin, ammo foydali. Bu bir vaqtning o'zida bir nechta muammolarni hal qilish imkonini beradi:

- o'quv materialini chuqur o'rganish;
- o'quvchilarning ijodiy salohiyatini ro'yobga chiqarish;
- o'rganish motivatsiyasini oshirish;
- yakka tartibda ham, kichik guruhlarda ham turli ish shakllarini jadal rivojlantirish;
- ekran tasvirini yaratish texnologiyasini, jumladan, ssenariy yozish, video suratga olish, montaj qilish va ovoz berishni o'zlashtirish.

Videoloyihalarning qo'shimcha imkoniyatlariga ularning tarbiyaviy ahamiyati (buni ortiqcha baholash qiyin), shuningdek, shaxsning fikrlash (o'z-o'zini tahlil qilish) va o'zini o'zi belgilash imkoniyatining psixologik jihatlari, loyihani amalga oshirish jarayonida shaxsiy pozitsiyani shakllantirish kiradi.

Videotexnologiyalar sohasida o'qituvchilar va talabalarning maxsus tayyorgarligi talab etiladi. Agar ta'lim muassasasida video jihozlari, tahrirlash imkoniyatlari yoki maxsus adabiyotlar bo'lmasa, unda bu jihatlarning barchasini mustaqil ravishda o'zlashtirish yukini talabalar yelkasiga yuklash kerakmi yoki yo'qligini o'ylab ko'rish kerak. Aks holda, o'qituvchi materialni to'g'ri to'plash yoki qiziqarli tadqiqotlar olib borishda sarflangan sa'y-harakatlarga teskari proportsional natijaga erishish xavfini tug'diradi.

Televizion va video loyihalar ko'pincha qo'shimcha rag'bat sifatida yangi texnologiyalarni o'zlashtirish istagidan foydalanib, ma'lum bir mavzuga, mavzular guruhiga yoki mavzuga qiziqishni oshirish uchun ishlatiladi. Bunday ishlarni bajarishda o'quvchilarning shaxsiy o'sish imkoniyatlari ham faollashadi.

Videoloyihani bajarishda talabalarning xayoliy fikrlash va badiiy idrok bilan ishlash sohasini o'zlashtirishlariga alohida e'tibor berish kerak. Talabalarning mediamatn yaratishdagi faolligi, ommaviy axborot vositalari tilida taqdim etilgan matn, bu holda, ekran tili, insonni madaniyat bilan tanishtirish nuqtai nazaridan ko'rib chiqilishi, ta'lim jarayonini "madaniyatni o'zlashtirish" elementi (V.S.Bibler) sifatida qarash kerak, bu esa o'quv jarayonida ommaviy

axborot vositalaridan foydalanishning haqiqiy o'rnini va eng samarali usullarini topishga yordam beradi.

Bu o'quvchida ko'p qirrali qarash va muammolarga yondashish, idrok etish va tahlil qilish darajalarini tanlash erkinligi, deyarli har qanday vaziyatdan chiqish yo'lini topish qobiliyati kabi fazilatlarini rivojlantirishni belgilaydi, chunki bilimning rasmiy hajmidan tashqari, sezgi, fantaziya va tasavvur ham ishtirok etadi; mantiqiy axborotni qayta ishlashning har xil turlari, shaxsning madaniy tajribasining mavjudligi va dinamikasida o'xshash vaziyatlarni izlash. Shuning uchun zamonaviy ta'limda nafaqat elektron axborot texnologiyalarini rivojlantirish bilan bog'liq muammolarni, balki san'atning majoziy tizimini (ayniqsa, sintetik san'at, ularning tabiati ularni zamonaviy insonning kino va televideniening axborot muhiti bilan o'zaro ta'sirini aks ettirish usuli sifatida ko'rib chiqishga asos beradi) o'rganish juda muhimdir. Bir qator yangi ko'nikma va ko'nikmalarni rivojlantirish ilg'or yuqori texnologiyalar davrida dolzarb zaruratdir. Murakkab axborot tizimlarida harakat qilish va kompyuter tarmoqlari kabi yuqori texnologiyali tuzilmalarda samarali ishlash uchun ommaviy axborot vositalari orqali muloqot qilishning amaliy ko'nikmalarini va rivojlangan tasavvurli fikrlashni o'zlashtirish kerak. Videoloyihalardan foydalanish talabalarni zamonaviy axborot muhitiga intensiv moslashtirishning yangi usullarini izlashning bir qismidir.

Video loyihalarni tayyorlashning eng muhim bosqichi o'qituvchiga bog'liq. Faqatgina u barcha zarur talablarga javob beradigan va shu bilan birga talabaga ijodkorlik imkoniyatini beradigan bilim sohalarini aniqlay oladi. Shuningdek, eng boshidan fanlararo o'zaro ta'sir sohalarini aniq belgilash muhimdir.

Video loyihaning (yoki muayyan mavzularning) tematik yo'nalishini tanlashda o'qituvchi quyidagi parametrlarni bajarish haqiqatini hisobga olishi kerak:

- o'rganish uchun zarur bo'lgan material hajmi;
- o'zaro ta'sir sohalarida zarur bilimlar miqdori;
- maxsus bilimlar hajmi;
- ushbu materialdan foydalangan holda tadqiqot vazifasini belgilash va amalga oshirish imkoniyati;
- tavsiya etilgan janr va videoning umumiy davomiyligi (odatda 10 daqiqadan oshmasligi kerak);
- talabalarning haqiqiy o'quv yuklamalari va videoloyihani bajarish uchun zarur bo'lgan vaqt nisbati;
- suratga olish, montaj qilish va ovoz yozish uchun video uskunalarning mavjudligi va real foydalanish imkoniyati;
- tayyorgarlik ishlarining muddatlari va hajmi (referat yozish, ssenariy rejasini ishlab chiqish, suratga olishga tayyorgarlik);
- suratga olish, montaj qilish va dublyaj qilish muddati (bu ishlarning har biriga kamida 10-12 kun ajratilishi kerak);
- loyiha taqdimotiga tayyorgarlik (kamida ikkita maslahat).

Shuni ta'kidlash kerakki, videoloyihani amalga oshirishda eng muhim omil - bu o'quv va qo'shimcha yuklamalarni to'g'ri taqsimlay olishdir. Mavzuni tanlayotganda, g'oyalarning

mumkin bo'lgan ko'lamini va hayoliy parvozlarni darhol cheklash yaxshiroqdir: teleseriallar yoki 40 daqiqalik hujjatli filmlar yaratishni rejalashtirmang.

Yarim soatlik ijodiy hisobotlarni mediata'lim jarayonini tashkil etish. 2 oydan 5 oygacha bo'lgan vaqt ichida bitta qisqa video (3 dan 10 daqiqagacha) qilish yanada realroq. Uzunroq video-loyihalar ko'pincha xom, jilolanmagan materiallarni taqdim etadi, ular taqdim etilganda eng yaxshi taassurot qoldirmaydi va ishning haqiqiy sifati va ko'lamini etarli darajada baholashga olib kelishi mumkin. Bunday hollarda, ayniqsa tahrir qilish va qayta ovoz berish uchun vaqt bo'lmasa, loyihani himoya qilishda siz o'zingizni asarning bir qismini ko'rsatish bilan cheklashingiz va qolganlarini sharhlarga qo'shishingiz kerak.

Talabalarni videoloyiha yaratishga tayyorlashda ikkita omilga alohida e'tibor berish kerak:

1. tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, ya'ni ommaviy axborot vositalarining semantik tuzilmalari bilan ishlashning analitik usullari va usullarini o'zlashtirish; axborotning semantik nuanslarini ta'kidlash, asosiy tushunchani o'qish, shuningdek, "xabarning yashirin ma'nosi; ushbu xabarga nisbatan o'z pozitsiyangizni ishlab chiqish;

2. ushbu bilimlarni mustaqil ravishda media-matnlarni yaratishda (ilmiy-ommabop, hujjatli, badiiy videofilmlar, videokliplar, qisqa teledasturlar; multimediali referatlar va boshqalar) qo'llash qobiliyati.

Ommaviy axborot vositalari matnlarini mustaqil yaratish rolini alohida ta'kidlash kerak. Hatto juda murakkab bo'lmagan ijodiy loyihalarni ishlab chiqish va amalga oshirish faoliyati odatda individual emas, balki kollektivdir. Rivojlanish manbai sifatida jamoaviy faoliyat haqida gapirganda, biz har bir kishi o'zini faoliyatning ma'lum bir bosqichining "mazmunli markazi" deb bilgan holda, maqsadga erishishning qandaydir "mexanizmlari" emas, balki ishtirokchilar to'liq huquqli faoliyat sub'ektlari bo'lgan jamoadagi ish turini nazarda tutamiz. Har bir ishtirokchi o'z maqsadlarini belgilash va tushunish, ularga erishish (ularni amalga oshirish) jarayonini nazorat qilish va natijalarini baholashga qodir. Shunday qilib, videofilm yoki bitta maktab teledasturini yaratish uchun butun jamoaning izchil ishi talab qilinadi, bu "aqliy hujum", stsenariy rejasini ishlab chiqish, video suratga olish (operatorning ishi), videoni tahrirlash (montaj guruhining ishi), doktorlik matnini yozish, ovoz berish va tomoshabinlarga haqiqiy kirish bosqichlarida amalga oshiriladi. Bu erda har bir bosqichning markazida bitta talaba (yoki o'smirlar guruhi) bo'lishi mumkin, ularning faoliyati yakuniy natijaga muvaffaqiyatli erishish uchun katta mustaqillikka ega bo'lishi kerak.

Axborot savodxonligini, ya'ni ommaviy axborot vositalari tilini tushunish va olingan ma'lumotlarning ma'nosini to'liq talqin qilish qobiliyatini o'zlashtirish masalalariga katta e'tibor qaratish lozim; ommaviy kommunikatsiya tilida muloqot qilish va mustaqil ravishda malakali xabarlarni yaratish qobiliyati, ommaviy kommunikatsiya vositalari tizimidagi ma'lumotlar bilan o'zaro ta'sir qilishning adekvatligi (axborotni qidirishning yo'nalishi va o'ziga xos usullarini aniqlash, manbalarni tanlash va ushbu manbalarning ma'lumotlariga ishonch darajasini aniqlash, ma'lumotni talqin qilish, o'z tushunchasini yaratish).

O'rganilayotgan texnologiyalar maktabning an'anaviy fanlari to'plamini: adabiyot, tarix, geografya va boshqalarni o'zlashtirish bilan uzviy bog'liq bo'lsa, o'z media matnini tayyorlash ikkinchi darajali maqsad sifatida fanga oid o'quv materialini o'zlashtirishni hisobga olgan

holda, video loyihani amalga oshirish uchun ideal fanlararo integratsiya tamoyilini yangi bosqichda amalga oshirishdir.

Ko'pincha o'qituvchi faqat mavzuni tanlash yo'nalishini belgilaydi. Talabalarning o'zlari video loyihaning tematik mazmuni uchun aniq variantlarni taklif qilishlari mumkin. Mavzuni muhokama qilish va tasdiqlash majburiydir. Ko'pincha kelajakdagi tadqiqot kontsepsiyasi va materialni tanlash yo'nalishi allaqachon mavzuda aniqlangan. Ushbu bosqichda nafaqat mavzuni, balki kelajakdagi taqdimotga tayyorgarlik ko'rish variantini ham tasdiqlash kerak: video loyihaning yozma taqdimoti variantini o'ylab ko'ring, unda ishning maqsad va vazifalari, uni amalga oshirish bosqichlari ko'rsatilishi kerak va video loyihaning o'ziga xos janri belgilanishi kerak. Yozma yordam sifatida siz tadqiqot mavzusi bo'yicha referat yoki qisqacha tushuntirishdan, har bir narsa qisqa va lo'nda tasvirlangan o'ziga xos ijodiy dasturdan foydalanishingiz mumkin. Mavzuga oid barcha tushuntirishlar, mumkin bo'lgan ko'rib chiqish burchaklari va kelajakdagi videofilmning janri video loyihani ishlab chiqishning ushbu bosqichida eng yaxshi aniqlanadi. Shuning uchun mavzuni tasdiqlash jarayoni kelajakdagi abstrakt yoki ijodiy dastur rejasi bo'yicha mini-masobotni, loyiha g'oyasini himoya qilishning bir turini o'z ichiga olishi mumkin. Ko'pincha bu talabalarga kelajakdagi ishlarining janrini aniqlashga, ularning kuchli va imkoniyatlarini baholashga, ijodiy guruhni kengaytirishga yoki aksincha, hammualliflar yordamidan voz kechishga va individual ishlashga yordam beradi. Bu erda loyiha ustida ishlash jadvali ham belgilanishi kerak.

Talaba (yoki ijodiy guruh) to'g'ri yo'lda ekanligiga ishonch hosil qilish uchun kamida ikkita maslahat berish yaxshidir. Birinchisida siz qidiruvning umumiy yo'nalishini belgilashingiz mumkin, ikkinchisida siz video loyiha uchun zarur bo'lgan aniq g'oyani ajratib ko'rsatishingiz mumkin. Ba'zan, o'zaro ta'sir doirasi (o'quv fanlarining integratsiya sohasi) uchun bu bitta ibora yoki bir nechta jumlar bo'lib, ular keyinchalik diktator matni uchun asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Referat yozish bosqichi juda muhim, garchi video loyiha uchun bu oraliq. Referatda tadqiqot mavzusi qanchalik to'liq va aniq ochib berilsa, ssenariy rejasi va suratga olish ustida ishlash shunchalik oson bo'ladi. Biroq, referat matni so'zma-so'z ekranga o'tkazilishi kerak deb o'ylamasligingiz kerak! Ayrim hollarda referat o'rniga qisqa muqovali yozuv tayyorlanadi.

E.A. Bondarenko video loyiha inshosi uchun quyidagi konturni tavsiya qiladi.

1. Kirish. Video loyihaning mavzusi va janrini tanlashni tushuntirish.
2. Ijodiy jamoa tarkibi. Loyihaning ish jadvali.
3. Ishning maqsad va vazifalari. Tadqiqot gipotezasi.
4. Kontsepsiyaning qisqacha mazmuni (yoki foydalanilgan materiallarning konspekti).
5. Xulosalar.
6. Bibliografiya. Foydalanilgan video materiallar ro'yxati.

Kelajakdagi loyihaning mavzusi yoki janrini takomillashtirish bo'yicha yakuniy sharhlar va takliflar ssenariy rejasini tuzish bosqichida paydo bo'lishi mumkin, chunki g'oyaning ekran shakli tanlanadi.

O'qituvchi shuni hisobga olishi kerakki, referat yoki qisqa tadqiqot mualliflarining ishi qayerda tugasa, videofilm yaratganlar uchun bu endigina boshlanmoqda. Ushbu turdagi loyiha uchun materialni yig'ish va tartibga solish etarli emas; shuningdek, unda kelajakdagi ekran tasvirining

asosini topish, ssenariy harakati - muallifning fikrlarini ramkalar, sahnalar, epizodlar ketma-ketligi orqali taqdim etish usulini o'ylab topish kerak. Masalan, video-sayohat quyidagi texnikalar yordamida tuzilishi mumkin: u sinfda, xarita yoki ochiq kitob yonida boshlanishi mumkin; Boshlanishni o'sha yodgorliklardan olingan kichik lavha sifatida qurish mumkin. Arxitektura ansambliga darvoza orqali kirish mumkin. Aksincha, ekskursiya filmining boshlanishini qurish mumkin: Toshkent yodgorliklari haqidagi ko'plab videoloyihalar zamonaviy shaharning kadrlaridan boshlanadi, so'ngra zamonaviy binolar orasidan saqlanib qolgan antik davr orollari ochiladi.

Bu erda stsenariy rejasini tayyorlash bo'yicha maslahatlar yoki maxsus nazorat mutlaqo zarur. Maktab o'quvchilarida odatda bunday tajriba yo'q, shuning uchun videofilm video illyustratsiya emasligini tushuntirish kerak, uning syujeti butunlay mustaqil bo'lishi mumkin va bo'lishi kerak, kelajakdagi suratga olish ob'ektlari osongina kirish mumkin, taniqli, fotogen bo'lishi kerak. Ushbu bosqichda videoloyihani tahrirlash strukturasi xususiyatlari aniqlanadi, shuning uchun asosiy tahrirlash qoidalarini tushuntirish yoki talabalarga ushbu masalalar bo'yicha maxsus adabiyotlarni tavsiya qilish kerak.

Talabalarining videotexnika bilan tanishligi ham cheklangan bo'lishi mumkin, shuning uchun suratga olishdan oldin videokamerani o'zlashtirish bo'yicha bir yoki ikkita dars o'tkazish yaxshidir.

Ko'pincha maktab o'quvchilari qo'llariga videokamera olib, voqea joyiga borishga va ob'ektivga tushgan hamma narsani suratga olishga tayyor. Biroq, hatto ssenariy rejasiga ko'ra, suratga olish uchun maxsus tayyorgarlik talab etiladi. Rasmga tushirishni o'zi qanday tashkil qilishni hal qilishingiz kerak. Avval qaysi ob'ektlarni o'tish yaxshiroq, yorug'lik va ovoz qanday bo'lishi kerak? Agar siz soat uchgacha suratga olish uchun ketolmasangiz, suratga olish uchun qish kuni etarli bo'ladimi? Rejalashtirilgan intervyularni yoki birinchi shaxs hikoyalarini qanday va qayerda suratga olish kerak? Siz suratga olishni rejalashtirgan joy juda shovqinli bo'ladimi? Bularning barchasini oldindan o'ylab ko'rish yaxshiroqdir.

Suratga olish uchun siz yaratgan narsangizni darhol ko'rishga harakat qilib, ikki yoki uch kun ajratishingiz kerak. Iloji bo'lsa, darhol "tahrirlash uchun" tartibda suratga olish yaxshiroqdir; Keyinchalik hamma narsani qayta tartibga solish oson bo'ladi deb o'ylamang. Tahrirlash davri odatda vaqt jihatidan juda cheklangan, shuning uchun siz ushbu harakat joyi bilan bog'lanishi mumkin bo'lgan barcha narsalarni (ko'cha, yodgorlik ko'rinishi, interyer) birlashtirib, butun sahnalarda suratga olishingiz kerak. Kadrlar xilma-xil bo'lishi kerak: agar siz intervyuni bitta doimiy yaqin yoki o'rta kadrda suratga olgan bo'lsangiz, shuni yodda tutingki, yaxshiroq idrok etish uchun sizga boshqa kadrning bir nechta montaj qo'shimchalari kerak bo'ladi, ya'ni boshqa tasvir o'lchami. Shuning uchun, suhbatdan so'ng, bir xil interyerning qiziqarli tafsilotlarini bir nechta alohida yaqinlashtirish kerak; intervyu berayotgan shaxsning qo'llari; va bir nechta umumiy rejalar (shaxsning to'liq metrajli tasviri mavjud). Shuni ham yodda tutingki, ko'pincha eng qiziqarli parcha intervyudan olinadi; Biroq, suratga olishda suhbat ancha uzoq davom etishi mumkin va buning uchun siz bo'sh vaqt va filmga ega bo'lishingiz kerak.

Ba'zan video hikoya uchun asos avval suratga olingan kadrlar bo'ladi. Bunday holda, qo'shimcha narsalarni suratga olish kerakmi yoki yo'qmi, qanday sarlavhalar qilish kerakligi haqida o'ylashingiz kerak.

O'rnatishda talabalar mutaxassisning yordamiga muhtoj. Agar biron sababga ko'ra video loyiha ustida ishlashda hatto eng oddiy tahrirlash uskunasi ham foydalanishning iloji bo'lmasa, video materiallarni suratga olinganidek qoldirish va loyiha taqdimotining shaklini o'zgartirish, asosiy e'tiborni yozma materiallarga qo'yish va o'z niyatlaringizni tasvirlash uchun suratga olishning bir yoki ikkita qismini tanlash yaxshiroqdir. Ba'zida kerakli ramkalarning etishmasligi fotosuratlarini qayta suratga olish yoki filmlar yoki teledasturlardan "video tirnoq" yordamida to'ldirilishi mumkin. Bunday "iqtibos" ning uzunligi bir yoki ikki daqiqadan oshmasligi kerak.

Ovozli matnni suratga olishdan so'ng yozish, hikoyani tahrirlash tuzilishiga "moslash" uchun harakat qilish yaxshiroqdir. Ovoz qo'shish imkoniyati bo'lmasa, taqdimot paytida siz video materiallarga og'zaki sharhdan foydalanishingiz mumkin, buning uchun maxsus matn va bir nechta mashq yaratish kerak bo'ladi, lekin ko'p hollarda bu birinchi qarashda umidsiz bo'lib ko'rinadigan vaziyatdan muvaffaqiyatli chiqishdir.

Buning uchun maxsus jihozlar bo'lmasa, subtitrlarni alohida olib tashlash mumkin. Bular qog'oz varag'idagi chizmalar, doskadagi yozuvlar, gugurtdan stol ustiga qo'yilgan harflar, tosh yoki qobiqlardan qum ustiga qo'yilgan, qorga chizilgan, printer yordamida chop etilgan harflar bo'lishi mumkin. Tasvirning silkinishini oldini olish uchun siz deyarli har qanday videokamerada mavjud bo'lgan to'xtash-ramka rejimida video yozishdan foydalanishingiz mumkin.

Video loyiha taqdimotiga tayyorgarlik juda muhim! Yaxshi videoni "o'z-o'zidan gapirishni" kutish mumkin emas. Loyiha ishining asosiy qiymati tadqiqotni tashkil etishda yotadi va bu jihat ekran ijodida namoyon bo'lmasligi mumkin. Shuning uchun yosh ijodkorlar bilan ular taqdimotni qaysi shaklda o'tkazmoqchiligi haqida suhbatlashish, ularga taqdimotning asosiy fikrlarini shakllantirishga yordam berish va bajarilgan ishni qanday qilib eng yaxshi tarzda taqdim etishni aniqlash kerak. Ba'zan video loyihaga tuzatishlar kiritish, biror narsani tugatish, biror narsa qo'shish uchun vaqt va imkoniyat bor. Ko'pincha video loyihaning yakuniy shaklining asosiy kamchiliklari texnologik sabablarga bog'liq bo'lib, ularni himoya qilish vaqti bilan bartaraf etilmasligi mumkin; Bunday holda, o'qituvchining vazifasi haqiqatda bajarilgan ish hajmi va sifatini ko'rsatishga imkon beradigan taqdimot shaklini topishdir. Bunday holda, o'z vaqtida tayyorlangan insho ko'plab muammolarni hal qilishga yordam beradi. Ikkita konsultatsiya yoki bitta maslahat va loyiha himoyasining bitta repetitsiyasi yakuniy bosqichga tayyorgarlik ko'rishning optimal usuli hisoblanadi.

Loyihani himoya qilish bosqichida odatda oldingi bosqichlarni amalga oshirishdagi barcha kamchiliklar aniqlanadi. "Videoloyihani zudlik bilan yaratib, mudofaaga tayyorlash mumkin emas", bu har doim uzoq va mashaqqatli mehnat natijasidir. Shuning uchun o'qituvchi esda tutishi kerak: yomon bajarilgan videoloyiha ko'p jihatdan, birinchi navbatda, o'z ishini baholash, vaziyatni to'g'ri baholash, talabalar faoliyatini tashkil etish va loyihani yakunlashda turli xil omillarning ta'sirini oldindan bilish qobiliyatidir. Misol uchun, loyiha jadvallari tekshirishda siz kelajakdagi suratga olishning kalendar sanalariga alohida e'tibor berishingiz kerak. Joyda suratga olish kuzgi yomg'ir yoki qishki sovuqlar bilan buzilishi mumkin, shuning uchun ularning tavsiya etilgan sanalari kamida 2-3 hafta davom etishi kerak. Videoloyihani himoya qilish uchun o'qituvchi yoki maslahatchi tomonidan yozilgan taqriz yoki himoyadan

bir hafta oldin tayyor bo'lishi kerak bo'lgan xulosa talab qilinadi. Odatda, birinchi video loyihalar ustida ishlash barcha "og'riqli nuqtalar" ni ochib beradi, shuning uchun keyinchalik olingan tajribani hisobga olish va yaxshilash qoladi.

Talabalar uchun loyihani himoya qilish og'ir vazifa emas, balki bayram bo'lishi kerak, shuning uchun yakuniy imtihon tanlov yoki video festival shaklida tashkil etilishi mumkin.

Muntazam kurslarda qabul qilingan baholash tizimi har doim ham loyiha faoliyati uchun mos kelmaydi. Har bir aniq holatda o'qituvchi bolalarning ishini qanday baholashni, ijodiy guruhning barcha a'zolariga bir xil baho berishni yoki odatdagi besh balli tizimda baholashni hal qilishi kerak. Biroq, mavzularni tanlashdan oldin videoloyihalarning natijalari qanday baholanishi haqida kelishuvga erishish kerak. Talabalar o'z ishlarida nima qimmatli bo'lishini bilishlari kerak. Bu erda ba'zi tavsiyalar mavjud:

- videoloyihani baholashning eng yaxshi varianti tavsifiy baholash, ya'ni nima ishlagan va nima bo'lmaganini tavsiflash, ishning kuchli va zaif tomonlarini ob'ektiv tahlil qilish;
- ishning tadqiqot qismiga tegishli bo'lgan parametrlar guruhlari uchun 5 balli tizimda baho qo'yish yaxshidir.

Agar ob'ektiv sabablarga ko'ra loyiha tahrir qilinmagan video material bosqichida amalga oshirilsa, asarning badiiy sifati uchun reytingni pasaytirishga yo'l qo'yib bo'lmaydi! Bunday holda, diqqat bilan o'ylab ko'rish va taqdimot shaklini ishlab chiqish kerak; Talabalarning o'z-o'zini baholashi va ekspert imtihonchilarning bir xil parametrlar bo'yicha baholarini solishtirish juda samarali bo'lishi mumkin. Buning uchun talaba maxsus so'rovnomani to'ldirishi va keyinchalik ekspert baholari bilan bir xil anketa natijalarini olishi kerak. (Siz haddan tashqari g'ayratli mutaxassisning beparvoligi o'smirlarga psixologik travma keltirmasligiga ishonchingiz komil bo'lgandagina bunday usuldan foydalanishga murojaat qilishingiz mumkin.)

Video loyihani baholash parametrlari	Ish joyini baholash (familiya, bosh harflar) (1 dan 10 ballgacha)	Ekspert bahosi (familiyasi, bosh harflari) (1 dan 10 ballgacha)
Mavzuni tanlash, uni shakllantirishning aniqligi		
Video loyihaning janri, uning tanlovining asosiligi		
Ishning qidiruv bosqichi (tadqiqot)		
Abstraktning mazmuni (muallifning arizasi)		
Tanlovning muvaffaqiyat darajasi va video loyihaning taqdimot shaklini amalga oshirish		

Video loyiha baholash

Imtihon yoki test paytida, odatda, baholash mezonlari sifatida quyidagilar qo'llaniladi:

- loyiha mualliflarining ijodiy mustaqilligi;
- haqiqiylik
- tanlangan janr shakliga rioya qilishning aniqligi;
- tayanch o'quv rejasiga nisbatan qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanish;
- loyihani himoya qilish shakli, nutq madaniyati.

Bundan tashqari, ish uchun ham, taqdimotning o'zi uchun ham ikki tomonlama baho berish yo'lini olishingiz mumkin. Bunday holda, ishni baholash uchun kengaytirilgan parametrlar shkalasidan foydalanish mumkin:

- qo'shimcha hujjatlarning mavjudligi (muallif bayonoti, avtoreferat);
- e'lon qilingan janrga muvofiqligi;
- aniq va mazmunli tahrirning mavjudligi;
- syujet tuzilishining mavjudligi;
- obrazli yechimning o'ziga xosligi;
- "video tirnoq" dan foydalanishning haqiqiylikligi;
- aktyorlik ijrosining o'ziga xosligi (badiiy asarlar uchun);
- mavzuning dolzarbligi (televidenie reportajlari va hujjatli filmlar uchun);
- mavzuning o'ziga xosligi, ijodiy yondashuvi;
- videotasvirga olishning mustaqilligi, uning texnologik sifati;
- matnning o'ziga xosligi va mustaqilligi (syujetli qisqa metrajli badiiy filmlar uchun);
- saundtrekning o'ziga xosligi (musiqqa, shovqin);
- loyiha taqdimotining sifati.

Tahrirlashning texnik sifati video loyihaning umumiy reytingini pasaytirish uchun sabab bo'lmasligi kerak! Bu erda eng muhim narsa g'oya va ma'no o'rtaidagi muvofiqlikdir. "Media-texnologiyalarni o'zlashtirish" uchun alohida belgi qo'yilishi mumkin: video suratga olish, tahrirlash, ovoz berish; Shu bilan birga, video uskunaning mos kelmasligi omillarini ham hisobga olish kerak (videokamera formati tahrirlash uskunasi mos kelmaydi, ovozli matn ustiga qo'yish imkoniyati yo'q va hokazo).

Xulosa qilib shuni ta'kidlashni istardimki, media-ta'limning mustahkam bo'lmagan shakli, ayniqsa loyiha usuli quyidagilarga yordam beradi:

- 1) tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, ya'ni ommaviy axborot vositalarining semantik tuzilmalari bilan ishlashning analitik usullari va usullarini o'zlashtirish; axborotning semantik nuanslarini ta'kidlash, asosiy tushunchani o'qish, shuningdek, "xabarning yashirin ma'nosi; ushbu xabarga nisbatan o'z pozitsiyangizni ishlab chiqish;
- 2) ushbu bilimlarni mustaqil ravishda media-matnlarni yaratishda (ilmiy-ommabop, hujjatli, badiiy videofilmlar, videokliplar, qisqa teledasturlar; multimediali referatlar va boshqalar) qo'llash qobiliyati.

Bu erda loyiha ishining asosiy printsiplari o'qituvchi va talabalarning ish mavzusini shakllantirish, hal qilinishi kerak bo'lgan vazifalarni belgilash, ish rejasini ishlab chiqish, ishni yakunlash bosqichlarini kuzatish va olingan natijani baholash bo'yicha birgalikdagi ishi hisoblanadi.

Kognitiv faoliyatni faollashtirish imkoniyati ham loyiha usulining kontseptsiyasiga kiritilgan. Bu usul talaba-yoshlarni zarur ma'lumotlarni izlash, uni tanqidiy va ijodiy idrok etish,

amaliyotda qo'llash orqali bilimlarni yangilash jarayonida faol ishtirok etishi uchun old shart-sharoitlar yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. № ПФ-5712 Президента Республики Узбекистан от 29 апреля 2019 года «Об утверждении концепции развития системы государственного образования Республики Узбекистан до 2030 года» Указ. QHMMB: №19.06.5712/3034, 29.04.2019.
2. Коменский Я.А. Великая дидактика. / Избранные педагогические сочинения/ под редакцией проф. А.А.Красновского. М.: Учпедгиз, 1995.
3. Шиленков В.Г. «Предварительные диагнозы двенадцати новых таксонов из подрода» Иркутск: Изд-во ИГУ, 2000г.
4. Назарова Т.С., Полат Е.С. Средства обучения: технология создания и использования. – М.: Изд-во УРАО, 1998
5. Мунипов В.М., Зинченко В.П. Эргономика: человеко-ориентированное проектирование техники, программных средств и среды учебник. – М.: Логос, 2001
6. Mirkomilov SH.M., Omonov X., Rahmarullayev N.G. Kimyo o'qitish metodikasi. T.: "Moliya iqtisod". 2013.
7. Брусенцова Т.Н. Оценка дидактической эффективности обучающих курсов. «Наставник» Вопросы психологии. – 1989.
8. Журин А.А. Интегрированное медиаобразование в средней школе. М.: БИНОМ. 2013г.